

Rendszerváltás Somogyban 3.

A kaposvári EKA-pártok 1990-ben a „két választás között” (Pártok a győzelem és a bukás árnyékában)

(Bevezetés) „Minden álmunk, nyugtalan éjszakán megfogalmazott vágyunk ott veszett a rendszerváltásnak hitt év tavaszán, már akkor, 1990 májusán.”¹ Ezekkel a sorokkal kezdi pártja és saját politikai munkájának értékelését az 1990-es országgyűlési választásokon győztes MDF egyik somogyi alapítója, dr. Csordás Endre egyetemi adjunktus, a párt kaposvári elnöke, vezetőségi tagja és az országos választmányának szinte örökös tagja.² Majd azután a Lakitelket is megjárt kaposvári pártalapító így folytatja: „90-ben egy 45 éves rémálomból ébredtünk, azt hittük, hogy rendszert váltottunk”. Csordás írásából azonban azokat a gondokat is felfedezhetjük, amelyek a kaposvári MDF végső szakadásához is elvezettek. Voltak nagyon pozitív mozgalmi alkalmak is, például azok, hogy „egyfolytában szerepelünk (és irtunk) az ellenzéki sajtóba, dacoltunk a munkahelyi MSZMP-s vezetéssel (...). A fél „kormány” megfordult a kaposvári lakásunkon, (...) betért hozzánk Antall József, Kónya, Jeszenszky (...) és még sokan mások (...). Ahogy megőriztem a 90-es évek gyűléseinek jegyzőkönyveit, és megannyi külső és belső pártcsoport emlékeit. Soha nem volt a Kaposvári MDF szervezetben sem nyugalom. Egymást érték a pártszakadások”.³

A helyenként szubjektívnek is vehető és csak később keletkezett kéziratos értékelés mellett azonban kézbe vehetjük az *MDF-Kaposvár* kilenc oldalas politikai beszámolóját és a hozzátartozó hatoldalal korabeli politikai eseménynaptárt is. Ez egy nagyon fontos irat, mert ez az egyetlen számunkra megmaradt olyan kaposvári MDF-es dokumentum, amely az itteni 1989–1990-es rendszerváltás idejéről készült. Ez az összesítő írás az elnökség számára munkapéldánynak készült, és tájékoztatásul is a tagságnak. Ezért a kaposvári MDF akkori munkáját – műfajának megfelelően – feltételezhetően tárgyilagosan is értékelte. Az MDF Kaposvári Szervezet Elnöksége által összeállított anyag 1990. április 26-án, vagyis már az MDF országgyűlési választási győzelme után került kézbe.⁴ Az említett dokumentumnak még az a különlegessége, hogy a rendszerváltás legfontosabb időszakában, az 1989 tavaszától 1990. április 8-ig terjedő időben végzett MDF-es pártmunka teljes értékelését is adni kívánja. Az irat összegző részében szerepel még egy „terv, vagy inkább előírás”, egy ún. választási stratégia is. Ez úgy tűnik, hogy egyben az MDF-Kaposvár 1990-es év további időszakára szóló munkájának fő irányvonala is. Miről is szól pontosan ez az országgyűlési választások utáni, a kaposvári MDF számára elsődlegesen fontos elnökségi ajánlás? Hogy ezt megvilágítsuk, ennek az 1990-es év második felére „előírt” elnökségi tervnek szerintünk legfontosabb szakaszát szó szerint idézzük: „A megváltozott politikai helyzetben elsőrendű fontossága van az *önkormányzati választásoknak*. A korábbi, helyesen megfogalmazott politikai döntések alapján szükséges, hogy a parlamenti pártok meg tudják akadályozni az *MSZP-s jelölt* győzelmét az önkormányzati választások során. Ezért is kezdeményeztünk megbeszélést a Fidesz-szel, a Kisgazdapárttal.”⁵ Ennek a tervnek a magyarázatához már segítséget is adhat az előző, az ugyancsak a Valóságban közölt Rendszerváltás Somogyban II. című tanulmányom.⁶

Ebben és különösen a konklúziójában már szerepel az itteni EKA-pártok vezetőinek az 1990-es választás első fordulója után az MSZP sikeres szereplése miatt kialakult „aggodalma”. Ezen a választáson ugyanis az EKA-pártok képviselőikkel külön-külön – a saját választási stratégiájuk alapján – indultak el. Az itteni MDF is, mint az országosan is meghirdetett „nyugodt erő”, győzelme esetén „tavaszi nagytakarítást”, vagyis politikai számonkérést is ígért. Hiteles lehetett-e ez az itteni MDF-es ígéret, vagyis a régi rendszer, a párt bűnöseinek a megbüntetését hirdető választási szerep? Azok után (ami csak a Szabados-féle iratból derült ki!), hogy előtte 1989. szeptember 18-án az MDF-Kaposvár Elnöksége Kaposváron az MSZMP-vel koordinációs megállapodást vagy paktumot írt alá? Ez utóbbi pedig az EKA-pártok addigi együttműködésében is fordulatot, illetőleg még szakadást is okozott. Fel kell idéznünk még ezzel kapcsolatban azt is, hogy itt, a „Vörös Somogyban” – az első fordulóban már több helyen is választási győztes az MSZP lett. Ekkor a somogyi 4. országgyűlési választási körzetben például ez a – Somogyban is hivatalosan csak 1989. december közepén megalakult – párt volt mégis az első. Végül is az MSZP listavezetőjével, Horn Gyulával szemben csak az EKA-pártoknak a „nagy szükségből” történő összefogása hozta meg az MDF-nek az eredményt, vagyis az itteni egyéni képviselőjelöltjüknek, dr. Gaál Antalnak a győzelmet.

Ezek szerint a többnyire a reformkommunistákból megszerveződő MSZP, mint baloldali párt, csupán a jó választási szereplése miatt lett volna „igazi ellenfele” az MDF itteni szervezetének? Miért és hogyan kötött mégis az MDF kaposvári szervezete „koordinációs megállapodást” a régi ellenfelével, az MSZP elődjével, az MSZMP-vel? Vizsgáljuk meg ezért röviden az MDF kaposvári szervezete és a helyi MSZMP 1989-es eddig ismert politikai kapcsolatát.

(Az MDF kaposvári szervezete és a helyi MSZMP 1989-es politikai kapcsolatai)

1. Az MDF-Kaposvár 1989. április 15-i első ún. „pártkapcsolata” a helyi MSZMP-vel

Itt kell első helyen ugyancsak röviden felidéznünk az MDF-Kaposvár 1990-es politikai beszámolójának első oldalán szereplő közleményt. Ebben olvasható ugyanis a következő: „1989. március 15-én a város lakói jelenlétükkel bizonyították: ha a hatalom akkori birtokosai még nem is, de a közvélemény már akkor legitimizálta a politikai öröket (...). Ekkor a városban már érezhető volt az állampárt válsága – Klenovics lemondása-felmentése, Tanai úr kijelentései, amely azután az MSZMP megyei pártértekezletén [április 15-én – a szerző] jelentkezett markánsan. Az MDF városi szervezete meghívást kapott, ezt elfogadva élt is a lehetőséggel: felszólalása során saját székházukban jelentette ki Hódos Győző [akkori elnök – szerző]: 'a kommunista párt gyakorlata okozta a nemzet tragédiáját 56 előtt is [és] ezután [is]'”.⁷

Az MDF-Kaposvár politikai beszámolójából idézett fenti három mondat a történész részéről azonban több helyen magyarázatra és kiegészítésre szorul. Az iratban csak „Klenovicsként” emlegetett személy vezetékneve Klenovics Imrét, Somogy megye 1983-tól 1989 februárjáig hivatalban lévő MSZMP megyei első titkárát jelöli. Klenovics Imrét viszont az MSZMP Somogy megyei első titkári funkciójából nem mondatták le, hanem saját kérésére felmentették. Klenovics ugyanis az 1988. december 16-i megyei pártbizottsági ülésen saját elhatározásából, vagyis „spontán” szeretett volna lemondani. Ezt viszont az ülés levezető és ott elnöklő pártvezetőség nem fogadta el tőle és ezért Klenovics továbbra is megyei első titkár maradt. A történészi vizsgálódásunkhoz viszont még az is hozzátartozik, hogy a „Tanai úrként” említett, ugyancsak régi megyei párttitkárt, vagyis

Tanai Imrét a posztjára ekkor miért nem jelölték. Őt ugyanis akkor csak „rendelkezési állományba” helyezték és nyugdíjazták. A történetek után, de csak rá két hónapra, 1989. február 28-án viszont már Klenovics Imre is teljesen „visszavonult”: ez pontosan úgy történt, hogy előbb nyugdíjba ment, majd az említett napon mint nyugdíjas küldött levelet az MSZMP Politikai Bizottságának. Ő ebben *lemondott*, de nemcsak az itteni első titkári funkciójáról, hanem a központi bizottsági tagságáról is.⁸

Mészáros Attila említett írásából még az is kiderült, hogy a már többször említett másik fontos szereplő, a csak „Tanai úr”-nak titulált Tanai Imre már ugyancsak hosszú ideje a megyei pártbizottság párt- és tömegszervezeteket felügyelő befolyásos titkára volt.⁹

Az említett riportban Klenovics elmondta magyarázatként még azt is, hogy az 1988. december 18-i megyei pártbizottsági ülésen már „személyi megújulást kívánt a párttagság (...), a meglévő négy megyei pártbizottsági titkárból kettőt [köztük Tanait is – szerző] feleslegesnek ítélték, s a tizenhárom vb-tag közül hatot cserére javasoltak”.¹⁰

Klenovics elismerte a párt, illetőleg az ő saját felelősségét is a megye akkori állapotáért: „Érzem a felelősséget például a somogyi mezőgazdaság rossz helyzetéért.(...) Mezőgazdasági jellegű megye vagyunk, viszont a községekben a párttagság eléggé nyugodt, kiegyensúlyozott.”¹¹

Ezek alapján mindenkit érdekelhet az, hogy milyen volt valójában – főképpen az 1960-as évektől, az ún. „kötelező kolhozosítás” idejétől – ez, az első titkár által is rossznak minősített somogyi mezőgazdaság? Vagy például az is, hogy miként is „működtek” vidéken, a falvak erőszakos téjesítésében nagyon aktívan résztvevő MSZMP-s funkcionáriusok, az ottani pártvezetők? Tehát milyen is volt ez a Klenovics által emlegetett „eléggé nyugodt, kiegyensúlyozott párttagság”? A mostanában megjelent szakirodalom szerint ekkoriban vidéken országosan is rossz, sőt helyenként tragikus volt a vidéki parasztság élete.¹²

Az általam feltett kérdésekre válaszoltak azok közül ketten, akik pedagógusként vagy tsz-elnökként ott, az említett „vidéken” működtek. Erről, mint „személyes sorsáról” beszélt nekem például először 2013 januárjában egy – erősen baloldali gondolkodású – kaposvári történész, dr. Kálmán András. Feltételeztem róla azt, hogy ő, az itteni MSZMP egykori tagjaként, sőt Segesd község akkori párttitkáraként ehhez a témához az egyik leghitelesebb tanú és hozzászóló is lehet.¹³ Vései, egyszerű falusi szülők gyermekeként előbb tanítói, majd később egyetemi, történész doktori végzettséget szerző Kálmán András abban az időben a nagyatádi járás területén tanított. Kálmán az 1960-as évek közepétől a 70-es évek közepéig, előbb Bolhásszentlászlón iskolavezető, Mikén általános iskolai tanár, Kutason kollégiumvezető igazgatóhelyettes, majd végül Segesden általános iskolai igazgató és egyben községi párttitkár is volt. Elmondása szerint: „ilyenformán nagyon jól ismertem a nagyatádi járási kollégákat, köztük az itteni párt- és mg. téjesvezetőket is. Meg kell hogy mondjam, sok volt közöttük a korrupció és a hatalmaskodó, nem odavaló ember! Többen legjobban a saját téjesztagjaikkal szemben jártak el méltánytalanul... Nagyon elítéltem még a közös, a téjes vagy állami gazdasági vagyontól történő sikkasztásukat is, így például az egykori segesdi téjeselnök 12 millió forintos, rekordösszegű lopását. A párt- és más vezetők tiltott vadászgatásaira, a túlzott részegeskedésekre is sokszor láttam példát. Ezeket a „tetteket”, az ún. túlkapasokat nemcsak szóban, hanem írásban is, mint párttitkár hivatalból jelentettem az MSZMP Nagyatádi Járás első titkárnak, Gajdos, majd Hamvas János elvtársnak. Országos botrány is lett belőlük! Azután persze engemet mindezzel, még a nem létező rosszal is megvádoltak!”¹⁴

A rendszerváltás előtti somogyi mezőgazdasággal és a vidéki gazdasági- és pártirányítókkal kapcsolatban – még ugyancsak 2013 januárjában – feltett kérdéseimre válaszolt Anderka István kertészmérnök is. Anderka 1987–1993 között Magyaratádon volt

mg. téeszelnök.¹⁵ Anderka elmondta nekem azt is, hogy másfél évtizedes szakmai és vezetői tapasztalattal rendelkezve 1987-ben a Kaposvár ÁG (Egyetemi Tangazdaság) termelési igazgatói posztjáról hirtelen – Kovács Lajos addigi téeszelnök váratlan halála után – került Magyaratádra elnöknek. „Én voltam a legfiatalabb (43 éves) téeszelnök a megyében. Somogyban eddig még nem létezett olyan téeszelnök sem, mint én, aki nem volt az MSZMP tagja. »Ha ez kiderül, (mondta nekem a megyei tanács mezőgazdasági osztálya egyik vezető embere!) akkor talán egy napig sem lehetsz tovább már elnök...«¹⁶ Anderkának az ellene többször is puccsot szervezőket el kellett távolítania a téeszéből. A szakképzetlen, a csak hat elemivel és a pártiskolával rendelkező Pintér Lajos párttitkár is ezért nyugdíjazta elsőnek a téesztől. Anderka elmondta azt is, hogy „1987 júliusában éppen aratásra készülődtünk, amikor a 2-3 téesz IFÁT és vele a 20 legjobb emberemet a nagybajomi munkásórtáborba – az ilyenkor szokásos nyári gyakorlatra – akarták vezényelni. Felhívtam Marosi Ferenc kaposvári városi munkásórparancsnokot, hogy ez a dolog aratási időben így nem mehet. Ha nincs itt a két-három IFA és a húsz ember, akkor nem tudok aratni és a gabona tönkremegy! - Ja, tényleg? Aratási idő van! - mondta Marosi parancsnok - Akkor most lefújom a gyakorlatot.”¹⁷ Anderkának, mint ahogy az a krimiben is szokásos, más téren is állandóan „készületben” kellett lennie. Elmondása szerint: „a nagy nyári munkák után pihenésképpen egyszer hat napra elmentem a lányommal Horvátországba nyaralni. Mire visszajöttem, a községi MSZMP már vádpontokat állított össze ellenem.¹⁸ (...) Viszont a légből koholt vádakát könnyen visszavertem. A falu ugyanis mindig támogattott engem, csak ez a szűk, korrupt MSZMP-s réteg nem.”¹⁹

Anderka István és dr. Kálmán András nyilatkozataiból jól látszik, hogy valóban milyen is volt a rendszerváltás, illetve Klenovics volt megyei első titkár által „elégé nyugodt és kiegyensúlyozottnak” titulált somogyi vidéki MSZMP-s párttagság.²⁰

2. Az MDF-Kaposvár 1989. szeptember 18-i, MSZMP-vel kötött megállapodásáról, egy ún. „paktumról”

Az MDF-Kaposvár 1990. április 28-i dátummal keltezett politikai beszámolójában szerepel az a tény, hogy az MDF kaposvári szervezete az MSZMP-vel egy „okos kompromisszumnak” nevezett megállapodást vagy paktumot kötött.²¹ Erről a paktumról a következő nyilatkozatuk is olvasható: „A Magyar Demokrata Fórum életében jelentős esemény volt a szeptember 18-i [1989. évi – szerző] aláírás, amikor az MSZMP-vel olyan okos kompromisszumot kötöttünk, amelynek kölcsönös betartása szolgálta a nemzet ügyét. Elnökségünk állásfoglalásai mindvégig az aláírás helyességét támogatták, annak ellenére, hogy a megállapodás után jelentős törés következett be az Ellenzéki Kerekasztalon belül is. Az Elnökség érezte, hogy a szervezeten belül is vannak, akik az aláírással nem értenek egyet, mert annak következtében szakításra került sor a korábban még ellenzékieknek számító szervezetek között. Felerősödött a vádaskodás, főleg azok ellen, akik korábban MSZMP-tagok voltak. Szervezetünk nagyobb része azonban megértette, hogy a kompromisszum tökéletesen egybevág az MDF általános és fő politikai célkitűzésével: társadalmi-politikai konfrontáció nélkül elvezetni az országot a szabad, demokratikus választásokig. Az oly sokat kritizált lépéseink itt városunkban is ezt a célt szolgálták.”

A történész ezzel kapcsolatban rögtön megkérdézheti azt, hogy amennyiben ez az MSZMP-vel 1989. szeptember 18-án, az MDF kaposvári szervezete által megkötött „okos kompromisszum betartása a nemzet ügyét szolgáló jelentős esemény volt”, akkor miért nem szerepelnek a kompromisszumnak vagy akár paktumnak a leírt pontjai valahol (?), így például a két fél által aláírt okmányban? Ha viszont nem készültek ilyen megál-

lapodási pontok, akkor miként is szabályozható az, tehát a két fél honnan is tudja, hogy egyáltalán mit kell betartania? A történeti okmányokkal és dokumentumokkal foglalkozó kutató számára még az is nagy hiányosság, hogy miért nincsenek feltüntetve az aláírók nevei sem? Egyáltalán hová is került ez a két fél, az MDF kaposvári szervezete, „elnöksége” és a kaposvári városi (?) vagy inkább megyei MSZMP titkára (?) által aláírt, mára már teljesen ismeretlen okmány?²²

A történész számára még az is rendkívül feltűnő hiányosság, hogy ennek a szeptember 18-i fontos „paktumnak” még a dátuma sem szerepel az eseménynaptárban! Ugyanakkor ott nemcsak a havonta feltüntetett események dátuma, hanem az azt lebonyolító MDF-es résztvevő szervezők nevei is fel vannak tüntetve. Ebben az esetben viszont – a már többször is emlegetett eseménynaptárban – még az MDF kaposvári szervezetének elnöksége által nagy fontosságúnak tartott „okos kompromisszumnak a megkötése” sincs megemlítve.²³

Külön kérdés és vizsgálódás is lehetne még az, hogy mi lehet annak az oka, hogy a politikai beszámolóhoz mellékelte hatoldalas ún. politikai eseménynaptárból egyáltalán hiányzik ez az MDF kaposvári elnöksége által annyira nagyon fontosnak tartott, MSZMP-vel megkötött kompromisszum, mint egy szeptember 18-i esemény?²⁴

Végző soron ugyancsak további ellentmondás is megfigyelhető az MDF-Kaposvár politikai beszámolójában az EKA megszűnésével kapcsolatban is. A rendelkezésünkre álló ismert dokumentumok alapján – többek között – még az MDF által megadott időpontok is vitathatóak.²⁵

A kaposvári EKA 1989 második felében történő esetleges megszűnésével vagy átalakulásával kapcsolatban viszont nekünk is megvannak a korabeli dokumentumaink.²⁶

Az egyikben, így a november 6-án készült jegyzőkönyvben szerepel például az, hogy „Hódos Győző (MDF) és Incze Domokos (SZDSZ) EKA képviselők személyes ellentétei kedvezőtlen hatással vannak a két szervezet amúgy is feszült viszonyára és áttételesen a helyi EKA működésére. Írásos javaslat született ekkor – az SZDSZ részéről – arról, hogy a fenti személyeket az EKA zökkenésmentes működésének érdekében pártjaik helyettesítsék őket másokkal. Az SZDSZ helyszínen lévő ügyvivői ott helyben visszavonták Incze Domokos megbízatását a kerekasztalra.²⁷ Hódos Győzőnek a többi párt által kért „visszavonása” viszont nem történt meg. A november 15-én készült másik nyilatkozatban a kaposvári EKA újra egyöntetűen állást foglalt abban, hogy a továbbiakban az MDF-et ne Hódos Győző képviselje, vagyis újra kérték, hogy az MDF kaposvári alapszervezetéből mást jelöljenek ki ide.²⁸ Véleményem szerint ezek alapján nyilvánvaló az, hogy Hódos Győző az MDF kaposvári szervezete elnökeként nem azt jelentette a tagságának, hogy csak az ő személye és nem az MDF szervezete a „nemkívánatos” az EKA további ülésein.

Ezek után viszont már nem csoda az, hogy az MDF nélkül továbbülésező, ún. kiskoalíció erősen negatív véleményt alakított ki magáról az MDF kaposvári szervezetéről is. A december 7-én, Vörös Gyula által nekünk átadott feljegyzésben létezik ugyanis már egy olyan megjegyzés: „egy az ellenfelünk: Pozsgay és akik nála vörösebbek (MDF)”.²⁹

Az MDF-Kaposvár politikai beszámolójában viszont még csak az szerepel, hogy az MSZMP-vel szeptember 18-án megkötött paktum következtében előbb törés következett be, majd október 23-a után létrejött az ún. „EKA-kiskoalíció” az SZDSZ–FIDESZ–FKGP részvételével.³⁰

Vizont az általunk most tárgyalt dokumentumok azt bizonyítják, hogy az MDF, vagyis még a Hódos Győző részvételével megtartott EKA véglegesen csak december 7-én szűnt meg. Ekkor készült ugyanis az az ominózus, az MDF-et súlyosan elítélő feljegyzés: „egy az ellenfelünk: Pozsgay és akik nála is vörösebbek (MDF)”.³¹

3. Az MDF-Kaposvár nagy választási „ellenfelének”, a somogyi MSZP-nek a megalakulásáról

Többeket alaposan meglepő hír jelent meg 1989. december 18-án, hétfőn a Somogyi Néplapban, (az újság még hivatalosan az MSZMP megyei helyi lapja volt) az első, azaz a főoldalon a következő címmel:

„MSZP megyei aktívaértekezlet. Koordinációs tanács alakult. Vér, veríték és könnyek - Vita magas hőfokon.”³² A helyi politikusok sem sejtették még azt, hogy ez a december 16-án létrejövő új párt, ez a megyei MSZP a Somogy megyei MSZMP-ből kiszakadó párttagok egy jól megszervezett csapata. Különösképp nem sejtették még azt, hogy majd három hónapra rá az itteni országgyűlési választásokon – milyen újabb meglepetést okoznak.³³ A helyiek számára már az MSZMP-ből régi ismerősnek tűnő arcok mellett, főképpen az ún. „reformkommunisták” tűntek fel. Az MSZP-be került még több, eddig ismeretlen, de a KISZ-t már megjárt „fiatal vezér”. Ők voltak azok, akik hihetetlenül gyorsan megszervezték az itteni MSZP-t, mint egy baloldali, szocialistának is mondott, de szerintünk inkább kommunista pártot.

A somogyi MSZP megalakulását, december 16-a szombatját követő napon viszont Budapestről, az MSZMP XIV. Országos Kongresszusáról az itteni régi párttagok közül már sokan hiányoztak. Talán ezért sem véletlenül deklarálta ezt az MSZMP budapesti kongresszusa. Az MSZMP kongresszusi nyilatkozata ugyancsak ebben az újságban, de az eddig megszokott módon már nem a főhelyen, vagyis a címloldalon jelent meg. Ebben a csak második oldalon kiadott MSZMP-közleményben viszont a következő olvasható: „a hosszabb idő óta szervezkedő frakció erők a párttagság megkérdésével antidemokratikusan, a szabályosan megválasztott küldötteket félrevezetve megváltoztatták a párt jellegét és nevét, szétverték az országos vezetését, s létrehozták – szándékuk szerint az MSZMP helyett – a Magyar Szocialista Pártot”.³⁴ A budapesti kongresszuson résztvevő somogyi MSZMP-tagokról viszont ebben az újságban már egyáltalán nem kaptunk semmilyen hírt. Talán azért sem, mert a Somogyban a még MSZMP-s, régi párttagként megválasztott küldöttek már csak ide Kaposvárra, az ún. MSZP-s megyei aktívaértekezletre jöttek el? Tudjuk azt, hogy a somogyi reformkommunisták (az MSZMP egyik frakciója) itt Kaposváron is már 1989 márciusa óta szervezkedtek. A Nagy Imre-emléktábla állításával összefüggésben már említett egyik legaktívabb képviselőjük éppen a múzeumigazgató pozíciójából hamarosan eltávolított dr. Mészáros Balázs volt.³⁵

Tanulmányunk előző fejezeteiből viszont már az is kiderült, hogy ebben a szervezkedésükben még az MDF kaposvári szervezete elnöksége is támogatta az MSZMP ún. reformerőit.³⁶

1989. december 16-ára viszont már ennek az MSZP-vé szerveződött ún. reformerőknek a somogyi MDF-nél is több, vagyis 1711 tagja lett a megyében. Ez a nagy létszámú párttagság közel 100 alapszervezetben tevékenykedett. Az említett kaposvári aktívaértekezleten felállt a gyorsan és szakszerűen megszervezett párt vezérkara is. Sárdi Árpád, az MSZP (MSZMP?) megyei szervezőbizottságának az eddigi elnöke lett az MSZP megyei függetlenített elnöke. Társadalmi elnökhelyetteseknek Brandtmüller István közgazdászt és dr. Széles Gyula egyetemi tanárt választották meg.³⁷ Az MSZP itteni egyeztetőbizottságának elnöke és egyben az Országos Egyeztető Tanács tagja, dr. Tóthmátyás László ügyvéd a későbbi kispap-vezető lett. Dr. De Sorgo Tibor Volán-igazgató, Horváth István fonyódi tanár és Marton Lajos tanácselnök pedig az Országos Választmányba került mint tag.³⁸

A somogyi MSZP megszervezése csendben és gyorsan, az inkább a baloldali pártokra jellemző nagyon szakszerű módon és meglepetésszerűen történt. Előzményeként visz-

szautalunk arra, hogy 1989 májusában még az ún. kaposvári reformkör csupán javasolta az Országos MSZMP Pártkongresszust. Ebben szerepelt még az is, hogy „az összes MSZMP-tag szavazással választaná meg a küldöttjeit a taggyűléseken vagy az összevont választási gyűlésen megismert program alapján.”³⁹

Ez a választás országosan és megyénként, valamint a különböző ottani alapszervezetekre lebontva meg is történt, még az MSZMP égisze alatt, annak a „köntösében”. Az MSZMP XIV. Kongresszusának állítása szerint viszont menet közben – az ún. reformerek és a tagozatvezetők segítségével – az MSZMP erre vállalkozó tagjaiból „átszerveződött” MSZP-vé. „Kialakult” belőle az országos, megyei és a községi MSZP vezetősége és a tagsága is. Ez a „pártát szervezés” olyan mesteri módon történt, hogy még a Somogy Megyei Rendőr Főkapitányság Állambiztonsági Szolgálatának 1989. december 22-i jelentésében is csak úgy szerepelt: „Kaposváron és másutt is a megyében [és ez nem elírás! – szerző] az MSZMP újjászervezése jól folyik. Meghatározó szerepe az MSZMP-nek van.” Ők még arra az MSZMP-re gondoltak, amely ekkorra már – a régi önmagához képest is – a darabjaira hullott, illetőleg az utódpártjává az MSZP-re „váltott át”.⁴⁰

(Az MDF kaposvári szervezete 1990-ben, „a két választás között”)

1. Az ún. pártszakadás és a „belháború”

Fel kell idéznünk ismét az MDF-Kaposvár politikai beszámolójából az erről írtakat: „Az időszak [1989. év – szerző] vége felé egyre jobban elharapozó személyeskedő, az elnökség, a fórum lejárátását szolgáló események következtek be. (...) Súlyos kritikai megjegyzések érték elnökségünket, amiért eleget tett az MSZMP meghívásának. (...) Az elnökség érezte, hogy a szervezetben belül is vannak, akik az aláírással [a szeptember 18-i – a szerző] nem értenek egyet. (...) Ebben az időszakban szervezetünk létszáma megcsappant, s ez egyértelműen mutatja, hogy a minduntalan visszatérő elvtelen belső viták támogatóit, provokálóit felelősség terheli.”⁴¹

Hogyan értelmezhetjük ezeket a vitákat és a velük kapcsolatban kialakult „tettlegeséget”? A történész-szerző birtokában lévő különböző dokumentumok, így a korabeli levelek és a feljegyzések azt bizonyítják, hogy az ún. radikális csoport elleni retorzió gyanánt, az elnökség döntése alapján – az Etikai Bizottság véleménye ellenére is – kizárták a két szószólót: Hervai Tibort és Keszericzé Károlyt, valamint az érdekében felszólalókat.⁴² Dr. Schmiedt Edit ügyvédnek, az Etikai Bizottság tagjának levele nyomán az MDF Országos Etikai Bizottsága viszont hatályon kívül helyezte a határozatával az említett kizárásokat.⁴³

A kaposvári MDF szervezet elnöksége részéről ennek ellenére még hónapokig nem történt semmilyen pozitív dolog az ügyben. Közben a türelmetlenné vált kizártak nevében egy – a Hódos Győző elnököt és az ugyancsak kommunistának tartott ún. baráti körét – elmarasztaló levél készült a május 23-i közgyűlés számára.⁴⁴

Magáról a május 23-i közgyűlésről és az elnökség megválasztásáról Szabolcsy János, a szervezet Etikai Bizottságának az elnöke is írt kétoldalas feljegyzést. Szabolcsy ebben az egyik fő anomáliának azt tartja, hogy „Hódos Győző írta fel a táblára a neveket és melléje a szavazatokat”.⁴⁵

Amennyiben ez igaz volt, úgy a szavazás már valóban érvénytelen lehetett. Általános választási szabály ugyanis, hogy egy jelölt (és Hódos az volt) sem vehet részt tevőlegesen a választás szavazatszámálási munkájában. Ugyanakkor Szabolcsy a már említett, aláírás nélküli (!), kétoldalas, géppel írt anyagában „szavazatszámálási csalást” is emleget. Ezt szerinte Hódos követte volna el Szigetvári György megválasztása ellenében.⁴⁶

Ezután következett be a „szakadás” már másnap, május 24-én az MDF kaposvári Városi Szervezetében. Ekkor 32, többnyire régi tag levelet küldtek az aláírásukkal együtt az itteni szervezetnek és az MDF Országos Központjának. Ebben jelentették be azt, hogy – MDF-tagságukat fenntartva – nem kívánják a kaposvári városi szervezetben folytatni a pártmunkájukat.⁴⁷

2. Az MDF Belvárosi Szervezetének rövid működéséről

Az új, Belvárosi Szervezetként bejelentett kaposvári MDF-csoport képviselője, más-képpen az ügyvivője Szigetvári György lett. A már idézett levelükben az eltávozottak megírták: „bízunk abban, hogy ezen döntésünkkel a későbbi együttműködés elől az aka-dályt elhárítottuk”.⁴⁸

Az új szervezet a 45-50 főnyi tagságával egészen 1990. szeptember 1-jéig működött. Heti fórumain több fővárosi politikus és helyi szakember tartott előadásokat.⁴⁹ Ilkey Csaba segít-ségével és az ő kapcsolatai révén kerülhetett több neves SZDSZ-es politikus is meghívásra.⁵⁰

Az SZDSZ–Fidesz–FKGP hármast, az ún. kiskoalíció – kibővülve a megyében április-ban megalakult KDNP-vel – július 12-én szövetségesének és EKA-tagnak ismerte el az MDF kaposvári Belvárosi Szervezetét.

A régi és az új szervezet közötti – leginkább a médiában folytatott – viták a Hódos Győző által Ébresztő néven kiadott újságban csúcspontot értek el. Ez a magánkiadásban megjelent „újság” – főképpen alacsony színvonalú írásai miatt – az MDF kaposvári szer-vezetét is csak lejáratta, és több egyszerű kaposvári polgárban ellenérzést, sőt, már indu-latot is keltett.⁵¹ Dr. Takács Ákos például feltette azt a kérdést: „Kinek ír Ön Hódos úr és kinek a nevében? Pártja egyik fele már kilépett jó pár hónapja nem bírván elviselni az Ön stílusát. Pártja másik fele közzétette a sajtóban, hogy ez az írás nem az Övék és minden felelősség Önt terheli ezért.”

Még a pártatlan történész is megkérdézheti, hogy kinek is használt ez a két kaposvári MDF-szervezet között – még időnként méltatlanul is – ilyen módon „dúló csata”?⁵²

Az MDF kaposvári Belvárosi Szervezetének tagjai között több régi, Lakitelket is megjárta alapító, több 56-os és recski elítélt is szerepelt.⁵³ Az ő politikai küzdelmük első-sorban a párt másik, a városi MDF-szervezetének elnöke, Hódos Győző ellen irányult. Szerintük ugyanis Hódost már az MSZMP-s múltja is jogos ellenfelüknek determinálta. Feltételezték még róla azt is, hogy a Somogy Megyei Rendőrfőkapitányság III/III-as ügyosztálya őt – feleségével és baráti körével együtt – csak egy bomlasztó ügynöknek küldte közéjük.⁵⁴

Az MDF Városi Szervezetéhez tartozó – közben megyei elnökké választott – Szabados Péter szerint: „Szigetvári György és építész csapata csak azért vonult ki, mert ő nem lett elnökségi tag. Azután Szigetvári György az SZDSZ országos ülésén is felszólalt és lejá-ratta a kaposvári MDF-et.”⁵⁵ Ezt erősítette meg dr. Szép Tamás, az MDF kaposvári Városi Szervezete elnökségi tagja is.⁵⁶ Mindkettőjük szerint végül Lezsák Sándorék döntötték el, hogy itt Kaposváron csak egy szervezet legyen. Lezsákék csak őket, vagyis a Városi Szervezetet ismerték el. Azt akarták, hogy a Belvárosi Szervezet olvadjon be, úgy, mint a kaposfüredi.

A két kaposvári szervezet között viszont 1990. szeptember 1-jéig nem született meg-egyeződés. Sem a megyei, sem az országos kiküldöttek segítségével lefolytatott békéltető tárgyalások nem hozták meg a mindkét részről várt eredményt.⁵⁷

A Megyei Etikai és Fegyelmi Bizottság akkori elnöke, dr. Fekete Gábor még egy háromtagú bizottságot is kiküldött dr. Babó Benő, a görgetegi MDF elnöke vezeté-

sével. Dr. Babó írja az általuk lefolytatott ellenőrzésről az augusztus 29-én készült tájékoztatójában: „A megyei elnökünk, Szabados Péter kérésére foglalkoznunk kellett a kaposvári különvált MDF csoport ügyével. (...) Augusztus 27-én Kaposváron a Kilián Kultúrházban (...) a 45-50 főnyi megjelent között számos idős ember is akadt és mindannyian az intelligens emberek benyomását tették ránk. A főlshóalók tóbben nehezményezték, hogy ott voltak Kaposváron az MDF alapításakor – alapító tagok – számítva arra, hogy a szervezet igénybe veszi tapasztalataikat, ami a később érkezők – fiatalabbak – részéről nem történt meg. Korán jelentkeztek bajkeverők, akik kihasználták a kialakult ellentéteket (...). Az „Ébresztő” magánkiadvány [a Hódos-féle lap, a szerző] cikkeinek megjelenésével tragikus állapotba jutott (...), a végső szakításért a Hódos házaspárt, Sztipánovics Sándort és Nagy Jánost okolták.”⁵⁸ A dr. Babó-féle bizottság és az Országos Elnökség kiküldötteinek javaslata a két szervezet egyesítésére soha nem valósult meg.⁵⁹ A megegyezés legfőbb akadályá az volt, hogy a Belvárosi Szervezet által kértek, így a Hódos házaspár, Paksi Miklós és Nagy János kizárása nem történt meg.⁶⁰

Végül a két kaposvári MDF-szervezet között – gróf Bethlen István és dr. Furmann Imre MDF OE tagok jelenlétében – szeptember 1-jén öt bekezdésből álló megállapodás készült.⁶¹ Már az első bekezdés mondata szerintünk meghatározta a Belvárosi Szervezet és a benne szereplők MDF-tagságának a további sorsát is. Ez a sorsdöntő mondat így szól: „Belvárosi Csoport tagjai a Nemzet Bizottság Koalíciójában indulnak független jelöltként a választásokon”. Ezt követően a Belvárosi Szervezet ügyvivője, Szigetvári György az MDF Országos Elnökének írt levelében szinte azonnal bejelentette az MDF-ből való kilépését.⁶² Az MDF Belvárosi Szervezetének tagságából pedig 22 fő követte őt. A szeptember 7-én, ugyancsak dr. Antall József elnöknek írt levelükben szintén azt közölték, hogy a kilépésük fő indoka az, hogy „ez év május 23-a óta senki nem hallgatta meg szervezetünk tagságát [a Kaposvár Városi Szervezetből való – szerző] kilépésünk okáról”.⁶³

(Az 1990 tavaszán megalakult legújabb somogyi EKA-párt, a KDNP)

1. Előzmények: a KDNP megyei szervezetének áprilisi létrejöttéről

Már többször is közöltük a KDNP 3. somogyi körzet képviselőjelöltjének, Börcei Miklósnak az 1990-es országgyűlési választáson való indulását. Ugyancsak többször közöltem már a hivatalos képviselőjelöltség el sem jutó két KDNP-snek, dr. Farkas Gézának és dr. Gallai Istvánnak az 1. és a 2. körzetben történt „választási esetét” is.⁶⁴

A párt 1990. áprilisi hivatalos megalakulása előtt már szerveződni kezdett a KDNP egyik, az ún. kaposvári városi csoportja. Erre így emlékszik vissza az abban résztvevő dr. Rumszauer János erdőmérnök, a későbbi ugyancsak megyei elnök: „Jól emlékszem az első összejövetelünkre a Megyeházán, ahol Posza Feri bácsi, mint az országos szervezési iroda helyi megbízottja mindenáron engem akart országos képviselőjelöltként indítani. (...) Akkor még nem éreztem magam politikusként alkalmasnak.”⁶⁵ Rumszauer János helyett ekkor dr. Farkas Géza került jelölésre. A Rumszauer János által említett „Posza Feri bácsi”, vagyis dr. Posza Ferenc jogtanácsos KDNP pártalapítási „kísérletéről” felesége beszélt nekem 2010. október 7-én.⁶⁶ Dr. Posza Ferencné elmondta nekem, hogy „Jan László balatonfüredi tanár a rendszerváltás táján járt nálunk és ő már KDNP-tag volt. Megkért bennünket a párt eszméjének a terjesztésére. Ezért egy-két hónappal később a 10 óra 30-as mise után férjem dr. Gallai Istvánnal sétált a Szent Imre utca napos, déli oldalánál és ott beszéltek meg a pártalapítást.”⁶⁷

A főképpen a Szent Imre Plébánia közösségéből kikerülő tagság először a Megyeházán, majd a Somssich utcában lévő Megyei Művelődési Központban gyűlt össze. Még a megyeházi gyűlésen történtek a már említett képviselőjelölt-állítások is.⁶⁸

Dr. Gallai István a KDNP 1990-es indulásáról és az említett országgyűlési választásról érdemlegeset nem írt. A kaposvári KDNP történetéről kiadott kis füzetében csak az szerepel: „Egyes erők már abban az időben akadályozták pártunk kibontakozását, így az 1990-es választási kampányba csak megkésve tudtunk bekapcsolódni.”⁶⁹ A harmadik KDNP-s képviselőjelölt, az országgyűlési választáson, Marcali körzetében a párt színeiben már el is induló Börcki Miklós képviselőjelölt elmondása szerint ő valóban Inotai Ferenctől kapta meg a pártszervezői megbízatását.⁷⁰

A Somogyi Keresztény Koalíció küldöttsége – köztük én is – többször megpróbált az itteni KDNP színekben a választási „harcban” indulókkal összefogni. A választási kampányunk során pártszövetséget akartunk kötni az országos és megyei listákat itt is állítani szándékozó KDNP-vel. Ennek az itteni sikeres megvalósulása azonban nem rajtunk, vagyis a Somogyi Keresztény Koalíción múlt.⁷¹ Az országgyűlési választás második fordulójának utáni napon a KDNP sikeres somogyi megszervezése céljából – az ugyancsak Szent Koronás dr. Sárkány Sándor bíróval együtt – felkerestük a Honvéd utcai rétesboltjában Börcki Miklóst. Ezután Börckivel és csapatával összefogva, a közös szervezőmunkánk nyomán jött létre a KDNP Somogy megyei szervezete.⁷²

2. A KDNP Somogy Megyei Szervezetének hivatalos megalakulása

A párt megyei alapszabályát Börcki Miklóssal ketten kezdtük el kidolgozni, amely a későbbiekben – több változat után – alakult véglegessé. Velünk párhuzamosan azért szervezkedett Kaposváron az előzményekben már említett másik KDNP-csoport: dr. Posza, dr. Gallai és dr. Farkas vezetésével. Ők a megalakulás előtti utolsó pillanatban jelentek meg, és dr. Farkas Géza kivételével a városi vezetőségben is helyet kaptak.⁷³ Az április 20–21-re, péntekre és szombatra meghirdetett alakuló ülésünket a sajtóban, illetve plakátokon és meghívókkal közöltük. Ketten számtalan személyes beszélgetést is folytattunk Börcki Miklóssal. Megkerestük a helyi papságot, elsősorban dr. Baróti János püspöki helynököt, Rózsás László plébánost, de a többiek is kaptak meghívókat. Napokig győzködtük dr. Csillag Gusztáv ügyvéd urat és dr. Sárkány Sándor bíró urat, hogy vállalják el a pártügyi feladatot. Sárkány legalább megfigyelőként megjelent az alakuló ülésen.⁷⁴

A KDNP megyei és városi szervezetének a megalakulását 1990. április 20-ra (péntekre), a múzeum nagytermébe (Fő utca 10.) hirdettük meg. Az első napi programban az Országos Elnökség képviselőjének, Lánszky Lászlónak a KDNP-ről és az én előadásom szerepelt a KDNP jogelődjéről, a régi Demokrata Néppártról. Meghirdettük a megyei és a városi szervezet és egy Értelmiségi Klub megalakulását is. Másnap, 21-én 9 órától a Megyei Szervezet Vezetőségének a megválasztása szerepelt a programban.

„Az első napon megjelentek a város-és a megye vezetői, így Gyenesei István megyei tanácselnök is az embereivel. A már említett dr. Rumszauer- és a Jaczó-féle nagyobb létszámú kör és még mások is ott voltak. A lényeg az, hogy közülük ekkor kevesen lettek a KDNP tagjai.⁷⁵ Másnap a megyei gyűlésen és a választáson már szép számmal jelentek meg. Itt voltak a képviselői területemről a régi segítők: dr. Ütő Imre Kutasról, Arató Béla Babócsáról, (...) Molnár Sándor Somogyszobról és dr. Gara István Nagyatádról.⁷⁶ A megyei elnökséget - Lánszky László és a jelölőbizottság bemondája alapján - egyhangúlag választották meg. (...) A korabeli Somogyi Hírlap is közölte a tisztségviselőket. (...) Az első megyei elnök én lettem, Börcki Miklós főtítkárral, intézőbizottsági tag, dr. Lábady

Miklós elnökségi és nagyválasztmányi tag, Szabó Lajos, dr. Gallai István elnökségi tag és Garbera István ügyvezető titkár lett.⁷⁷

A választások után mint újdonsült KDNP megyei pártvezetők, Börczi Miklóssal együtt ketten bemutatkozó látogatást tettünk a budapesti pártközpontban dr. Keresztes Sándor országos elnöknél és Ugrin Emese főtitkárnál. A pártvezetők megtudták tőlem, hogy május 3-án indulok egy-két hónapos útra – a külföldi magyarok prominens vezetőinek meghívására – az USA-ba és Kanadába. A híren fellelkesülve kaptak az alkalmon és megbíztak a KDNP ottani képviselőjére.⁷⁸

Ezek után került sor a KDNP Intézőbizottságának keszthelyi két napos ülésére. Itt történt – elsősorban az MDF-el a közeljövőben esedékes koalíciós tárgyalásokra – a KDNP kormánybéli szereplőinek megválasztása és jelölése. Ennek során éppen Ugrin Emese javaslatára és Hasznos Miklós, Gáspár Miklós és Pálos Miklós támogatásával került sor az én személyemnek a kulturális kabinetnél történő politikai államtitkárságom jelölésére is.⁷⁹

3. Államtitkárság helyett egy amerikai „kiküldetés”?

A pártelnökség megbízólevelével ellátva május 3-án repültem el az USA- és a kanadabeli körutamra. A Chicagóban élő, katolikus vallású és somogyi 56-os Radics Géza volt a teljes utam főszervezője.⁸⁰

Radics Géza már a rendszerváltás előtt egy pár oldalas stencilezett írást küldött szét Magyarországon. Ebben figyelmeztette az itthoniakat, különösen az értelmiséget, hogy készüljenek fel a nyugati demokrácia „veszedelmeire”. Szerinte a kommunizmus által a világtól elzárt magyar népet készületlenül érheti majd ez a nyugatiak által diktált gyors átalakulás. Az ún. nyugati demokrácia árnyoldalait és számító módszereit ebben a csodavárásban az itthoni magyarok nem fogják majd felismerni. Világossá kell tenni tehát számukra azt is, hogy az ottani bankoknak és az „beáramló” befektetői tőkék tulajdonosainak elsősorban a saját hasznuk, a profitjuk növelése lesz a fő cél.

A már régebben megtervezett utam első állomáshelyén, New Yorkban dr. Láczy Ervin 56-os menekült, egy kiváló ottani jogász és bankszakember várt.⁸¹ Vele és dr. Érdy Miklós östörténet-kutatóval együtt kerestük fel Garfield-en (New Jersey), a cserkészházban Bodnár Gábor cserkészvezetőt. Érdy Miklós felesége, Pluhár Rózsa az edisoni (New Jersey) Magyar Egyesület vezetőjeként ugyancsak előadást és KDNP-s programismertetőt szervezett nekem. Nagyon harcos munkatársa volt Pluhár Rózának a Szabad Erdélyiek Mozgalma vezetője, Di Gioia Éva is. Vele is sikerült előtte már többször találkoznom.⁸² A szomszédos New Brunswick Szent László templomának ferences rendi plébánosa, a kaposvári származású Kis Máté is mindenben támogató. Együtt derítettük fel a KDNP elődpártjának, a Demokrata Néppártnak a környéken egykor itt élt tagjait, például a Hajdú családot, a Szabadságpártot alapító Sulyok Dezsőt és a többiek leszármazottait.⁸³ Mindenütt többnyire a keresztény szellemű magyar egyesületek vagy klubok emberei segítettek, úgy hogy „kézről-kézre adtak” és az új ötleteikkel „továbbszervezték” az utamat. Ma már ez a kinti magyarság részéről tapasztalt meglepően készséges segítség számomra egyre jobban értékelhető. Akkor is, ha tudom azt, hogy én voltam akkor a legelső nemzeti keresztény vagy keresztényen magyar politikus, aki eljött közénk híradást adni a rendszer-váltó magyar pártokról és a kormányról.

Somogyban, az 1990-es országgyűlési választáson elindult a régi Sulyok-féle Szabadságpárt, amerikai magyar támogatással. Ennek a pártnak New York-ban volt az elnöksége. Az itt élő Hóka fivérek révén Connecticutba, Fairfieldre is eljutottam.⁸⁴ Jól tudtam ugyanis azt, hogy milyen fontos dolgok derülhetnek ki még ezekből a találko-

zásokból is. Itt volt például Tar György szabadságpárti elnökségi tag meghívása. Tar György fairfieldi lakásán tárolta a Szabadságpárt Sulyok Dezső teljes irattárát. A fairfieldi református templomban megtartott bemutatkozó előadásom után ezekhez a kéziratokhoz is hozzáférhettem. Itteni előadásom nyomán kerültem ugyancsak kapcsolatba dr. Vitéz Ferenc Perth Amboy-i református püspökkel, ügyünk akkori és későbbi egyik fő támogatójával.⁸⁵ A református presbiter Szilassy Sándor clubelnök többször szerepeltethetett engem a Philadelphiai Magyar Sportclub egyesületi házában is.

Tanulmányom tárgyhöz nem tartozik az, hogy még külön írok a New York-i úti- vagy egyéb élményeimről. Az ottani mérhetetlenül gazdag múzeumok és könyvtárak gyűjteményei is számomra egyszerűen mind-mind lenyűgözőek voltak.⁸⁶

A kéthetes New York és környékén történő tartózkodásom után következett Chicago és környéke, ahol Radics Géza mutatta be nekem a „birodalmát”. A régi városrészben álló Szent István király templomban május 19-én és később – a vasárnapi istentisztelet után – még hosszabban elmondhattam küldetésem igazi célját. Itt a KDNP programja is olyan nem várt sikert aratott, hogy Radicsék megígérték, hogy amikor visszafelé jövök, akkor még szerveznek nekem Chicagóban egy igazi KDNP-s tagtoborzó gyűlést. Május 23–24-én viszont már a szomszédos Clevelandben – Hideo Matsumoto japán, Nagy Ákos ausztrál és Paposi Jobb Andor amerikai professzorok társaságában – tartottam én is előadást. Az ott elmondott *Ki a magyar? Mi a magyar?* című anyagomat angolra is lefordították.⁸⁷ Köztudott volt számomra is, hogy Cleveland a magyar emigránsok központja volt kezdetől fogva, még akkor 1990-ben is. A nagyszámban ide betelepült második világháborús és az ún. 56-os magyar menekültek utazásomkor még együtt használták a régi, 120 éves Szent István és a Szent Imre templomukat.⁸⁸

Grand Junction és Denver (Colorado) állomások után következett a közel tíz napos Los Angeles-i tartózkodásom.⁸⁹ Az említett Molnár és Hrotkó családok segítségével a magyar cserkészház és a Szent István templom érdeklődő közösségével is találkozhattam. Azután következett amerikai utam másik fontos állomása a San Francisco melletti Portola Valley-ben. Itt a magyar bencések által alapított bencés kolostor templomában, június 10-én szerepeltem. A mise után közel 150 főnyi magyar hallgatta meg a magyar múlt, a honfoglalás kutatásával és a jelenlegi átalakulással kapcsolatban meghirdetett előadásomat.⁹⁰ Rá egy hétre a kanadai Vancouverben már az ottani Magyar Ház nagytermében ugyancsak több száz főnyi magyar kísérhette figyelemmel a beszámolómat. Itt találkozhattam a Kaposvárról származó, egykori Demokrata Néppárti képviselővel, Villányi Miklóssal és a régi híres Kalot vezetőnek, Ugrin Józsefnek az öccsével, aki itt volt jezsuitaként plébános.⁹¹ Vancouverben találkozhattam ugyancsak az ott élő Simon Zoltán irodalomtörténész barátommal. Ő ekkor nevetve jövendölte meg nekem az otthoni magyar pártok várható „sorsát”: „odahaza hajdanában egy, nemrég 50, újabban 100 párt működik, pár év múlva 10 millió ’haspárti’ lesz, ha így haladunk”.⁹² A következő látogatási helyem Kanadában Calgary és Edmonton volt. Ezekben több aktívan működő magyar szellemi központ is volt. Így például Calgaryban a Bagossy család által irányított *Encyclopaedia Hungarica* tudós műhely létezett.⁹³

A július eleji chicagói visszautam során az amerikai pártszervezési munkám végre a gyakorlatban is elérte a célját. Ekkor ugyanis a Chicago belvárosában megtartott KDNP-s toborzó ülésen létrehoztuk az ottani KDNP szervezetét. Itt Radics Gézával együtt 12 főt regisztrálhattam, akik a tagdíjukat is rendben megszavazták.⁹⁴ Már a chicagói KDNP szervezet tagjaként jött el hozzám júliusban segíteni Kaposvárra Jurasits János. Jurasits – a korábbi ígérete szerint – július közepén egy bérelt gépkocsival valóban megjelent

Somogyban a KDNP-t szervezni. Közel egy héten keresztül közösen jártuk Barcs és Berzence, vagyis a Dráva menti településeket. A Jurasitscsal közös somogyi pártszervezésünk eredményeként legalább 10-15 településen KDNP-s csoportokat, illetőleg pártsejteket hoztunk létre.⁹⁵

4. A KDNP a somogyi EKA „ötpárti” koalíciójában

Amerikai utamról való visszaérkezésem éppen arra a július 12-i időszakra esett, amikor a somogyi EKA pártjai, köztük a KDNP is, már deklarálták az őszi helyhatósági választásra szóló választási koalíciójukat.⁹⁶ Nekem azért még tájékozódnom kellett az itthoni dolgokról, mert két hónap teljesen kiesett a KDNP itteni történéseiből.

A már említett Visszaemlékezésemből felidézve ezt az időt: „Utólag tudom, hogy másképpen alakult volna a KDNP somogyi sorsa, ha nem megyek két hónapra külföldre. Kiestem az új országos, Surján-féle központi szervezetből – s velem együtt az irányzatom. Dr. Lábady Miklós – Garbera Istvánnal együtt – a saját irányzatukat alakították ki, illetőleg tudatosították. Börczi Miklós [a megyei főtitkár – szerző] hónapokra kiköltözött a Balatonra és mindent, főképpen a kapcsolattartásunkat, mind helyettesére, Garbera Istvánra bízta. Az utóbbi ekkor kezdte kiépíteni és megvalósítani az ún. nyolc-, majd hat-, végül ötpárti koalíciót. Az első júliusi pártgyűlésemen „nagyon sok számomra idegen arc fogadtott (akiket nem is ismertem!).”⁹⁷ Ezt követően – a megyei szűkebb vezetéssel együtt – kiutaztam Börczi Miklóshoz.⁹⁸ Börczinél tartottunk egy megyei vezetőségi ülést, ahol részletesen beszámoltam az amerikai utam tapasztalatairól. Ezen a vezetőségi ülésen, az Országos KDNP Központ képviselőjében Inotai Ferenc vett részt. Ő befolyásos országgyűlési képviselőként és pártszervezőként gratulált nekem a külföldi, főképpen a chicagói pártszervezésemhez. Inotai egyben sajnálkozva közölte velem azt is, hogy az Andrásfalvy Bertalan miniszterhez tartozó közigazgatási államtitkárságom kérdése lezárult. Mégpedig negatív eredménnyel, a vallási hovatartozásom miatt! Inotai ezt így mondta el: „Andrásfalvy és te is katolikusok vagytok. A régi bevett szokás pedig az volt, ha katolikus a miniszter, akkor a közigazgatási államtitkára más vallású, így például református kell, hogy legyen.”⁹⁹ Szerencsémre ez a hivatalosnak tűnő közlés Inotaitól azért túlzottan nem izgatott fel. A beigért államtitkárságom „elűzésének” illetén helyzete tragikusan sem érintett.¹⁰⁰

Sándorfy Györgynek, a külügyi bizottság MDF-es tagjának a kérésére viszont én is részletesen beszámoltam az amerikai utamról. Természetesen volt akkor más elfoglaltságom is. A már említett vidéki pártszervezéseimen kívül a hetente, Kaposváron megtartott pártgyűléseim is sok munkát adtak.¹⁰¹

Július végén az égetően fontos privatizáció- és kárpótlás ügyével Szabó Tamás államtitkár keresett fel bennünket, az EKA-párti megyei vezetőket. Szabó a Megyeházán előbb a kormánypártok megyei vezetőinek, majd az ellenzékiek képviselőinek tartott az említett kérdésekről tájékoztatást.¹⁰² Antall József miniszterelnökkel való rövid kötcsei megbeszélésem során éppen hogy csak érintettük az itteni kormánypártok számára is egyre fontosabbá váló privatizáció és kárpótlás kérdéseit.¹⁰³

Ezek az említett kérdések – a vidéki kisgazda választóik miatt – elsősorban az FKGP somogyi vezetőit foglalkoztatták. Szikra Péter városi elnök az országgyűlési választások MSZP-s somogyi sikerei miatt is különösen ragaszkodott a legalább ötpárti választási koalícióhoz.¹⁰⁴ Szikra Péter elmondta azt is, hogy „az MSZP-MSZMP már megkezdte választási hadjáratát, mert ugyan mi másnak tulajdonítható, hogy a téveszkekben sorban utcára teszik pártjának tagjait, illetve a velük szimpatizálókat.”¹⁰⁵ Ezt és más, az új kormányzattal

kapcsolatban a téeszvezetők által, Heresznyén terjesztett rémhíreket – például, hogy a kormány elveszi a téeszparasztok nyugdíját – magam is megtapasztaltam.

Az előző fejezetekben részletesen írtam már a kaposvári legnagyobb kormánypártnak, az MDF-nek a feltételezhetően beépített ügynökök által történt bomlasztásáról.

Az országgyűlési választások után a kaposvári Fidesz is „átélte” a maga válságát. Kristóf Csaba egykori Fidesz Országos Választmányi tag és kaposvári választási koordinátor így ír például a megválasztásáról: „Megválasztásomat az alapítók némi malíciával fogadták, nem számítottak rá, hogy valaki „kívülről” bekerüljön. Deutsch Tamás meg is jegyezte, hogy csak azért választottak meg, mert – szerinte – demagóg voltam. (...) Amikor én is meg még páran eljöttünk, akkor (a megfelelő tagokat összehívva) újra összeült a választmány és megváltoztatták a korábbi álláspontot. Ezt én (Orwell után szabadon) belső pártként neveztem meg, ami az érintetteknek nem nagyon tetszett.”¹⁰⁶

Kristóf Csaba a kaposvári Fidesz csapatának az országgyűlési választások utáni „szét-esése egyik okáról” azt írja: „A Fidesz harmadik kongresszusára még sokan elmentünk Kaposvárról. Ott a nem létező költségvetési beszámolót Deutsch Tamás kollégista lányokkal szavaztatta meg.¹⁰⁷ Kristóf azért megpróbálta a csoport újrászervezését is, de ő személy szerint több oldalról komoly akadályokba ütközött. Ezért jobbnak látta, hogy 1990. május 18-án kiköltözzön a városból Kaposszerdahelyre.”¹⁰⁸

A Fidesz akkori belső ügyeiről és a „válságáról”, így Kristóf Csaba (Elfi) személye elleni támadásáról Vörös Gyula is írt. Pauntz István „támadta Elfít, hogy nem jól végzi a munkáját és újra „forró témává” tette azt a kérdést, hogy vajon van-e ügynök közöttünk?”¹⁰⁹ Vörös Gyula megfogalmazta a két választás közötti időben, a Fideszben végbement „átalakulást és a generációváltást”. Szerinte „Török Tiborné mellett más középkorú tag is belépett, illetőleg kezdetben a 35 éves korhatár miatt ők csak pártoló tagok lehettek”.¹¹⁰ Vörös Gyula főképpen Török Tibornét emelte ki, mint fontos segítőt, „aki széles ismeretségi körrel rendelkezett és személyén keresztül sok felnőtt is megismerte a Fideszt”. Az országgyűlési választásokat követően azonban nemcsak középkorú tagok kerültek a csoportba: „akkor már nálunk is fiatalabb tagok jöttek, akik nemsokára fontos szerepet tölthettek be ügyvivőként.”¹¹¹

A kaposvári Fidesz szintén sikerrel őrizte meg a függetlenségét a másik, a kormányesélyes liberális párttal, az SZDSZ-el szemben. Kristóf Csaba is leírta, hogy Fodor Gábor, a Fidesz Országos Választmányának akkori koordinátora „Kis János SZDSZ vezetőnél lakott albérletben, amit nem vettünk jó néven. Később pártutasítást kapott, hogy költözzön el”.¹¹² Az ötpárti koalíció akkori tagjai közül az MDF Belvárosi Szervezete viszont erős, szinte baráti kapcsolatot ápolt a helyi és az országos SZDSZ-el.¹¹³

Dr. Takács Norbert, az SZDSZ kaposvári szervezetének ügyvivője pedig az ötpárti koalíció „békéje miatt” azt hangsúlyozta, hogy „mindenben a közös nevezőt kell megtalálni, nem a különbözőségeket”.¹¹⁴ A kaposvári SZDSZ részéről viszont én sohasem tapasztaltam ezt a nyugodt, együttműködő magatartást. A párt régi ügyvivője, Incze Domokos ugyanis többször is vitát provokált velem szemben. Legnagyobb vitánk az Andrásfalvy Bertalan által bejelentett iskolai kötelező hitoktatás ügyében volt. Incze 1990. augusztus közepén éppen azért keresett fel, hogy ezt a hibás és általa „kirekesztőnek” is tartott miniszteri törvényjavaslatot mi közösen is megvitassuk és természetesen korrigáljuk. Természetesen, mint a kormánykoalíció egyik keresztény pártjának, a KDNP-nek a megyei elnöke nem mondtam erről a kérdéstről negatív dolgokat. Egyébként nekem ugyanerről a dologról a miniszterétől eltérő véleményem volt. Szerintem akkor csak a kötelező iskolai erkölcsoktatást lehetett volna bevezetni. Incze nem ebben látta az igazi megoldást. Szerinte az lenne a legjobb, ha én a KDNP képviselőjében vagy akár magam fizetnék az SZDSZ-nek

legalább 200 000 Ft-ot. Ők abból kiadványokon vagy szórólapokon keresztül „meghirdetnék” a mindenki számára „legüdvösebbet és legelfogadhatóbbat”.

Visszatérve a somogyi EKA-pártok 1990. július 27-i közös nyilatkozatának kérdésére, tőlem többen még azt is kérdezték, hogy mi volt benne a KDNP számára is közös és elfogadható?

Az SZDSZ–Fidesz–FKGP–MDF Belvárosi Szervezetének közös júliusi nyilatkozatában számunkra, a KDNP vezetősége számára egyáltalán semmi nem volt meglepő. Különösen az nem, amit a Reform újság riportere is kihangsúlyozva megkérdezett és úgy tűnt, hogy még azt kifogásolta is. Ez a mondat így hangzott: „Viszont az már nehezebben indokolható, hogy a négy EKA-párt képviselő egyszer miért MSZP-ről, máskor miért MSZMP-ről beszél? Vagy Somogyban – a két, nevében mindenképpen különböző párt között – nem lenne semmi különbség?”¹¹⁵

Erre az igazi választ tőlem az olvasó is az MDF kaposvári szervezetével kapcsolatban írt harmadik, az MSZP helyi szervezete megalakulásáról írt fejezetben találhatja meg. Számomra ekkor már létezett viszont egy nagy választási tabu, és ez az SZDSZ volt! Minden akkori éles kommunistaellenessége „ellenére én az SZDSZ-el való közös választási indulást már a kezdetektől a leghatározottabban elleneztem”. A közös indulást szorgalmazó Garbera István főtítkárhelyetessel ezért nyílt vitára is sort került.¹¹⁶ Garbera ezt a kérdést javamra és a „KDNP-jávéra” azzal próbálta „pozitívan” eldönteni, hogy tudtomon kívül engem, mint megyei pártelnököt tett az ötpárti koalíciós választási lista élére. A KDNP vezette lista második helyén viszont (legalábbis még ekkor!) a keresztény pártunkkal alapjában ellentétes világnézetű liberális párt, az SZDSZ képviselője állt.

(Tanulmányom folytatására a Rendszerváltás Somogyban 4. részében kerül majd sor.)

JEGYZETEK

- 1 CSORDÁS Endre: *Purgatóriumi levélféle „lakitelki” barátainknak*. Kézirat, Kaposvár, 2006. 1.
- 2 MAGYAR Kálmán: *Rendszerváltás Somogyban I. Az ellenzéki (EKA) pártok megalakulásáról és a helyi pártalapítók 1988-1990 közötti szerepéről*. Valóság, 2012/11. 77, 82, 88/28.jegyz., 89/32.; MAGYAR Kálmán: *Rendszerváltás Somogyban II. Az ellenzéki (EKA) pártok és Király Béla szerepe az 1990-es első somogyi szabad választásokon*. Valóság 2013/2. 73.
- 3 CSORDÁS i. m. 2006. 2.
- 4 *MDF-Kaposvár; Politikai beszámoló*. 1990. A dokumentum egy példányát Szabados Péter 2011. január 25-én adta át nekem közlésre. Köszönet jár neki érte. MAGYAR Kálmán: *Rendszerváltás Somogyban I. füzet (Az 1988-1990-es anyag. Beszélgetés Szabados Péterrel 2011. január 25-én*. Kézirat, Kaposvár, 2011. 11.; de már utalás történt rá: MAGYAR i. m. Valóság 2012/11. 2012. 77, 89/32.
- 5 *MDF-Kaposvár; Politikai beszámoló*, 1990. 9.
- 6 MAGYAR Kálmán: *Rendszerváltás Somogyban II. Az ellenzéki (EKA) pártok és Király Béla szerepe az 1990-es somogyi szabad választásokon*. Valóság 2013/2, 67–82.
- 7 *MDF-Kaposvár; Politikai beszámoló*, 1990. 1.
- 8 MÉSZÁROS Attila: *Példaértékű elhatározás: lemondott első titkári rangjáról és KB tagságáról. Miért felelős Klenovics Imre? Funkcionárius háború Somogyországban* DN Panoráma, Dél-Dunántúli Politikai Magazin (szerk. LOMBOSI Jenő) 1989. április 6. (Továbbiakban: MÉSZÁROS i. m. 1989.)
- 9 Tanai Imre 1988. december 16-i felszólalását viszont csak a régi hatalma féltéseként értelmezték a résztvevő párttagok, de főképpen Klenovics Imre, aki a riportban meg is jegyezte azt, hogy Tanai szerint „a célzott tisztújítás, a váltás, nem azért olyan-e, amilyen, mert én, Klenovics Imre, továbbra is első titkár akarok maradni? Őt /azaz Tanai Imrét - szerző/ tudniillik nem jelölték titkárnak”. Szerintünk – a felszólalása alapján – az egyértelmű, hogy Tanai valóban az is szeretett volna még maradni. (MÉSZÁROS i. m. 1989. 6.)
- 10 Klenovics szerint az ülésen a Politikai Bizottságot képviselő Tatai Ilona a párt szabályzatára hivatkozva nem engedte őt lemondani, mondván,

- hogy a megye „nem maradhatott vezetés nélkül”. (MÉSZÁROS i. m. 1989. 6.)
- 11 MÉSZÁROS i. m. 1989. 7.
- 12 Ó. KOVÁCS József: *A paraszti társadalom fel- számolása a kommunista diktatúrában. A vidéki Magyarország politikai társadalomtörténete 1945-1965.* (Társadalomtörténeti monográfiák 3.) Bp., Korall, 2012. 1–574.
- 13 MAGYAR Kálmán: *Rendszerváltás Somogyban 4. füzet Találkozás és beszélgetés 2013. január 18-án a CBA-Cent előcsarnokában dr. Kálmán Andrással, a Somogy Megyei Pedagógiai Intézet nyugdíjas főmunkatársával, Kézirat, Kaposvár, 2012-2013. 13-13/A.*
- 14 MAGYAR i. m. 2012–2013. *Beszélgetés Kálmán Andrással... 13/A.* Kálmán András 1982-ben kilépett az MSZMP-ből. Elmondása szerint a rendszerváltás kezdetén, az 1990-es években, amikor találkozott előbb Klenovics Imrével, majd Hamvas Jánossal, mindketten elnézést kértek tőle, hogy félreismerték, mert azokra hallgattak, akik őket szándékosan félretájékoztatták.
- 15 MAGYAR Kálmán: *Rendszerváltás Somogyban 4. füzet. Találkozás és beszélgetés Anderka Istvánnal 2013. január 15-én Kaposvár, Jókai utca 11-ben a lakásán.* Kézirat, Kaposvár, 2012-2013. 15-16., 15/A-16/A.
- 16 MAGYAR i. m. 2012–2013. *Beszélgetés Anderka Istvánnal... 15/A.* „Még így is, már rögtön az odaérkezésem után a helyi MSZMP-s „pártklikk” – élén Pintér Lajos párttitkárral – le akart váltani. Pintér a saját emberét, Nagy György főigazgatóvezetőt javasolta helyettem elnöknek.”
- 17 MAGYAR i. m. 2012–2013. *Beszélgetés Anderka Istvánnal... 15.*
- 18 Ua. „A vádpontokat a párttitkár felesége, Pintér Lajosné raktáros olvasta fel. (...) Például, hogy nedvesen és olcsón adtam el a kukoricát a szigetváriaknak. Ezzel megkárosítottam a tsz-t... Ez természetesen nem volt igaz.”
- 19 Ua. Anderka ugyanis nem engedte nekik a „zsebbe menő pénzeket”, így például az addig szokásos dinnyepénzek elosztását sem. Elmondása szerint „ennek az általa kialakított rendnek olyan híre lett, hogyha megjött ellenőrzésre Klenovics Imre megyei első titkár [aki persze nem tudta, hogy Anderka nem volt párttag! – szerző] mindig a hónaalja alá fogott és úgy sétált velem beszélgetni...” – Szerintünk nagyon fontos volt ez a somogyi vidéki életet megvilágító kisebb kitérő.
- 20 Klenovics ugyan elmondta még a riportban azt is, hogy „az MSZMP felelőssége ma [1989. februárjában – szerző] rendkívül sokrétűen jelentkezik. A pártot egy kollektív bűntudat nyomasztja...” Szerinte viszont „más egy felelősségi szint egy pártagnál, más egy városi titkárnál, más egy megyeinél, az országos vezetésnél”. (MÉSZÁROS i. m. 1989. 7.)
- 21 *MDF-Kaposvár, Politikai beszámoló, 1990. 4.*
- 22 Az MDF-Kaposvár politikai beszámolójának 1990-es készültékor még meg kellett volna lennie valahol ennek az irattárban. Fontosságára való tekintettel legalább a megállapodás lényeges tudnivalóit vagy a pontjait ennek „a nemzet ügyét szolgáló” „okos kompromisszumnak” illetet volna még ebben a politikai beszámolóban is szerepeltetni. Ez alapján szerintem nagy valószínűséggel az egyik MDF-es aláírásban meg a kompromisszum vagy paktum megkötése előtt, vagyis április 18-án az MSZMP épületében – az Elnökség nevében egyszer már felszólaló – Hódos Győző elnök személyét tételezhetjük fel az egyik MDF-es aláírónál. Ld. *MDF-Kaposvár, Politikai beszámoló, 1990. 1.*; illetőleg a jelen tanulmányunk 7. jegyzete.
- 23 *MDF-Kaposvár, Politikai beszámoló, 1990.* Politikai eseménynaptár 1-6. Ellenben az MSZMP-vel kapcsolatba hozható más találkozások lejegyezve vannak, így például már az első oldalon szerepel az 1989. március 6-i találkozó az MSZMP Programszervező Bizottságával, Szigetvári, dr. Csordás és Szabados részvételével, majd: április 15., MSZMP megyei pártterkekezlete, Szabados -Hódos, felszólalt: Hódos Győző; április 5., Megbeszélés Mihalics Veronikával (MSZMP), Szabados – Hódos, Érdekegyeztető Fórum., május 5. MDF Fórum, vendégek Pásztohy András és Horn Péter országgyűlési képviselők (MSZMP, majd MSZP); június 2. MDF-MSZMP találkozó, Hódos – Paksi – Szabados.
- 24 *MDF-Kaposvár, Politikai beszámoló, 1990. 3.* Itt a szeptember 18-i dátumnál kétszer is feltüntetik a kadarkúti Falufórumot, a három MDF-es résztvevővel: Szigetvári–Thurzó–Csikely.
- 25 Az MDF-Kaposvár politikai beszámolója 4. oldalán még az szerepel, hogy már a szeptember 18-i MDF-MSZMP paktum után „ennek következtében szakításra került sor a korábban még ellenzékinek számító szervezetek között.” Másutt, a 2. oldalon pedig az elnökség döntését igazolva azt írják, hogy „a nemzeti kerekasztal tárgyalásai és a szeptember 18-i aláírás azonban azt bizonyította, hogy az elnökség döntése helyes volt. A beszámoló még azt is írja (5. old.), hogy az EKA csak október 23-a után szűnt meg, mert ekkor jött létre az SZDSZ–Fidesz–FKGP kiskoalíció. (*MDF-Kaposvár, Politikai beszámoló, 1990. 2-5.*)
- 26 Három fontos feljegyzés, jegyzőkönyv került hozzám. Ezeknek a digitális úton, 2012. október 4-én, másolatban történő megküldéséért dr. Vörös Gyulának mondunk köszönetet. (Utalás rá már ld. MAGYAR i. m. Valóság 2012/11. 77–78., 81., 88./21. j, 88./23. j.)
- 27 Ld. 26. jegyzet.
- 28 Az 1989. november 23-án kelt nyilatkozatot az SZDSZ-től Ficzeré Máttyás, a Fidesz részéről

- Kristóf Csaba, az FKGP-től Lengyel Ferenc és az MSZDP-től Kurdi Ferenc írta alá.
- 29 Erről az EKA ülésről hiányoztak a „szocdemek” is. Ld. jelen tanulmányunk 26. jegyzetét.
- 30 *MDF-Kaposvár; Politikai beszámoló*, 1990. 1-9.
- 31 Lengyel Ferenc (FKGP) szerint Hódos „teljesen megbízhatatlan volt, így például az időpontok meghatározásában, és állandóan provokálta Incze Domokost (SZDSZ). Hasonlóan negatív volt a véleménye Hódos EKA-beli szerepéről Pintér Károlynak (FKGP) is. Szerinte Hódos, a kaposvári MDF elnök (a november 6-i EKA-ból való kizárása után!) nyilvánvaló, hogy nem küldött maga helyett az EKA-ba a helyi MDF-ből egyetlen képviselőt sem. Hódos „bomlasztó és személyeskedő” viselkedése miatt történő kizárását pedig csak a pártja, az MDF kizárásának tüntette fel.
- 32 L. J.: *MSZP megyei aktívaértekezlet. Koordinációs tanács alakult. Vér, veríték és könnyek - Vita magas hőfokon* Somogyi Néplap XLV. évf. 299. szám, 1989. december 18., hétfő, 1., 3. Továbbiakban: MSZP megyei aktívaértekezlet i. m. 1989. Somogyi Néplap.
- 33 MAGYAR i. m. Valóság 2013/2. 75., 79. Somogyot az 1990-es országgyűlési választások után – többek között – éppen az MSZP itteni sikere miatt is neveztek el „Vörös Somogy”-nak.
- 34 Az MSZMP XIV. Kongresszusa. Somogyi Néplap, 1989. december 18., hétfő, 2.
- 35 MAGYAR i. m. Valóság 2012/11. 72/35-36. Őt ugyanis az országgyűlési választások első fordulójával egy időben a megyei tanács „alkalmatlansága miatt” az igazgatói székéből is eltávolította. (HORÁNYI Barna: *Fölmondtak a megyei múzeum-igazgatónak. Alkalmatlanság állapotát meg a megyei tanács* Somogyi Néplap 1990. március 31. szombat, 5.)
- 36 MDF-Kaposvár, Politikai beszámoló, 1990. 5. Idézte: „Akkor, abban a helyzetben az állampárt reformerői már megtették az első lépéseket saját pártjuk szétverésére, s nekünk érdekünk volt a törekvésükben őket erősíteni.”
- 37 Sárdi Árpád KISZ-MSZMP-s múltjára ld. MAGYAR i. m. Valóság 2013/2. 68. Brandtmüller a megyei tanács elnökhelyetteseként az ottani MSZP csoport, míg dr. Széles Gyula a Pannon Agrárügytem Intézetigazgatójaként az egyetemi MSZP csoport megszervezője és egyben vezetője volt.
- 38 Pásztohy András és dr. Horn Péter addigi MSZMP-s országgyűlési képviselők is ugyan-csak az MSZP helyi tagjai lettek. (MSZP Megyei Aktívaértekezlet i. m. 1989. 1., 3.)
- 39 *Pártkongresszust javasolt a kaposvári reformkör*. Somogyi Néplap, 1989. május 29., hétfő, 3.
- 40 MAGYAR i. m. Valóság 2013/2. 68/7. jegyz.
- 41 *MDF-Kaposvár; Politikai beszámoló*, 1990. 2-4. E szerint „a viták provokálói Hervai Tibor, Keszericzé Károly, Tamás Tamás (...), Berta Árpád, Lévai József, Szigetvári György és dr. Schmiedt Edit támogatásával (...). Az események személyes tettelegességgig fajultak - Paksi Miklós a cselekedetével súlyosan ártott szervezetünknek.”
- 42 MAGYAR i. m. Valóság 2012/11. 77/6. jegyz., 78., 80-83.; SZIGETVÁRI György: *Egy zsákutcába vezetett jóindulatú tévedés kezdete Kaposvárott*, Kézirat, 2010. 1-4., a képes és szöveges mellékleteivel (55 db): 1-20. (Továbbiakban: SZIGETVÁRI i. m. 2010.)
- 43 SZIGETVÁRI i. m. 2010. 6-7. Dr. Schmiedt levele szerint a kizáró iratban – minden pontos jogi hivatkozás nélkül – szerepeltek az elmarasztalás pontos okai és csupán a radikális csoport „bűnei” kerültek koncepciózusan kiemelésre. A testi sértést elkövető és emiatt az elnökség által is elítélt Paksi Miklós viszont nem lett fegyelmileg kizárva. Az MDF OEB alelnöke, dr. Kisteleki Győző levele viszont még azt is leszögezte, hogy: „nem feltétlenül etikai vétség, ha a tagok csoportja bizonyos kérdésben radikálisan foglal állást, vagy egyáltalán csoportosulnak a szervezetben belül”.
- 44 A dr. Schmiedt Edit ügyvéd és Hervai Tibor 56-os elítélt és POFOSZ-tag által aláírt két oldalas levélben hangsúlyozottan szerepelt az, hogy az „elnök [Hódos - szerző] és baráti köre dönt minden kérdésben, a tagság, de még az elnökség tudta nélkül is. Szisztematikusan elhallgattatják a Hódos baráti körének nézeteivel ellentétes nézeteiket vallókat (...).” (SZIGETVÁRI i. m. 2010. 18.)
- 45 SZIGETVÁRI i. m. 2010. 11.
- 46 MAGYAR i. m. Valóság 2012/11. 77/6. jegyz., 87/8. jegyz. Erről az ún. május 23-i választási csalás ügyéről beszélgetésünk során megkérdeztem Szabados Pétert is. Szabados elmondása szerint nem ismert a városi és a megyei szervezetnél választási csalásokat. „Én csak titkos választásokon vettem részt. Ott lepecsételt papírok kerültek az urnába és háromtagú szavazatszámoló volt. Én sima tagként is mindig elfogadtam a választási eredményeket. Az 1990. május 23-i választáson Szabolcsy János bácsi, az Etikai Bizottság elnöke volt a választási elnök. Szabolcsy elfehéredve szorongatta a papírját és elmondta Szabadosnak, hogy megőrzi a szavazatokat és harminc évre titkosítva beadja azokat a levéltárba.” (MAGYAR i. m. 2011. *Beszélgetés Szabados Péterrel...*; MAGYAR i. m. Valóság 2012/11. 77.) A levéltárba viszont nem került be a Szabolcsy-féle irat. Ld. MAGYAR i. m. Valóság 2012/11. 78./9. jegyz.
- 47 SZIGETVÁRI i. m. 2010. 10.
- 48 Ua.
- 49 Ld. A Magyar Demokrata Fórum kaposvári belvárosi szervezetének programjavaslatát: SZIGETVÁRI i. m. 2010. 13. Az SZDSZ-től Tamás Gáspár Miklós, Mécs Imre, a Fidesztől Kóvér László, Fodor Gábor és az MDF-től Beke Kata, Boross Péter, Ilkey Csaba szerepeltek.

- 50 Ilkey Csaba az MDF képviselőcsoport 1990. július 17-i budapesti ülésén „szinte drámainak minősíthető beszédet tartott, amelyben rámutatott az 1990. április 29-én aláírt [az SZDSZ-el kötött – szerző] paktum káros következményeire. (...) Ilkei Csaba megvágta magát - új sebet gyűjtött a már meglévők mellé...”. SZÜCS István: *Mérföldkövek az Antall-kormány bukása útján*. Püski, Bp., 1998. 32., 34. (Továbbiakban: SZÜCS i. m. 1998.)
- 51 *Ébresztő. Válasz Szigetvári Györgynek.* (főszerk. Hódos Győző) 1990. július, 1. évfolyam 1. szám. A kiadványnak nem lett folytatása. A kiadás, szerkesztést és a benne megjelent cikkeket egy személyben Hódos követte el.
- 52 Dr. Takács Ákos (7400 Kaposvár, Kanizsai út 10.) Magánvélemény egy magánújságról címmel írta meg két gépelt oldalas véleményét. A levél másolatát Szigetvári Györgynek köszönhetem.
- 53 MAGYAR i. m. Valóság 2012/11. 81–83.
- 54 K.Á.M.: *Szakítópróba: Ilkei Csaba tudja, hol a helye, Ügynök volt az MDF kaposvári elnöke?* Magyar Hírlap, 1991. június 13., csütörtök.; MAGYAR i. m. Valóság 2012/11. 80–83.
- 55 MAGYAR i. m. 2011. *Beszélgetés Szabados Péterrel...10.*
- 56 MAGYAR Kálmán: *Rendszerváltás Somogyban 1. füzet. Beszélgetés dr. Szép Tamással kaposvári irodájában (Ezredév utca 1.) 2011. február 22-én*, Kézirat, 2011. 12.
- 57 SZIGETVÁRI i. m. 2010. 14–19.
- 58 SZIGETVÁRI i. m. 2010. 1. Babó Benő szerint „egy lelkes, jó szándékú csoporttal volt találkozásunk, akik mindig objektívek, korrektek tudtak maradni, kerültek minden alantas megnyilatkozást”.
- 59 Ld. A július 25-én – dr. Furmann Imre alelnök részvételével – készített tervezet; a 97/1990. ikt. számon július 31-én dr. Szép Tamás és Turbék János aláírásával Szigetvári Györgynek elküldött levél; a Szigetvári György által augusztus 7-én írt válaszlevél másolata.
- 60 Szigetváriék egyéb javaslatai sem kerültek elfogadásra. Például „válasszunk átmenetileg ügyvezető testületet és próbáljuk még megmenteni azt, ami lassan már veszendőnek tűnik.” (Idézet Szigetvári válaszleveléből, 2. oldal.)
- 61 Aláírók: Szabados Péter, dr. Szép Tamás és Turbék János elnökségi tagok a Városi Szervezet és Szigetvári György, dr. Szijártó József és Berta Árpád ügyvivők a Belvárosi Szervezet, illetve gróf Bethlen István és dr. Furmann Imre az MDF OE részéről.
- 62 SZIGETVÁRI i. m. 2010. 17.
- 63 SZIGETVÁRI i. m. 2010. 18. Szabados Péter megyei elnökként már 1990-ben, augusztusban, az Antall Józseffel való kötcsei találkozásán beszámolt a kaposvári két MDF helyzetéről. Ezen a találkozón a megyei kormánypártok: az MDF, az FKGP és a KDNP képviselőletében ugyanis csak a megyei elnökök, így Szabados Péter, Szikra Péter és jómagam, dr. Magyar Kálmán vettünk részt.
- 64 MAGYAR i. m. Valóság 2013/2. 79/82. jegyz.; MAGYAR Kálmán: *A Somogyi Keresztény Koalíció rövid története és az 1990-es választási szerepe.* = MTA-ELTE Pártok, Pártrendszerek, Parlamentalizmus Kutatócsoport évkönyve 2010/2011 (szerk.: RÉFI Attila és SZIKLAI István), Budapest, 2011. 60–62. (Továbbiakban: MAGYAR i. m. 2011.)
- 65 Ld. dr. Rumszauer János e-mail levele a szerzőnek 2012. március 12-én
- 66 MAGYAR Kálmán: *Rendszerváltás Somogyban 1. füzet Beszélgetés dr. Posza Ferencné, szül. Mórítz Sarolta lakásán (7400 Kaposvár, Szent Imre utca és a Németh István fasor 1.)*, Kézirat, 1-2. A Posza házaspár 1990. január 5-én belépett az általam megszervezett és a Somogyi Keresztény Koalíció választási szövetségehez tartozó Szent Korona Társaságba is. Ők legelőször Kéthelyen, Balatonmáriá-Alsón szerveztek KDNP sejtet.
- 67 Börczi Miklós szerint dr. Poszát is Inotai Ferenc, a KDNP Somogyba kiküldött „pártserzője” bizta meg közvetlenül a kaposvári szervezéssel. MAGYAR Kálmán: *Rendszerváltás Somogyban 1. füzet. Beszélgetés Börczi Miklóssal akkori munkahelyén (Kaposvár, Dombóvári út 3., angol-bazár) 2010. nov. 30-án*, Kézirat, 6.
- 68 Erről 2011. október 25-én e-mailben kértem adatokat dr. Farkas Géza akkori jelöltől is. Ő levelében megírta nekem, hogy maga helyett a válaszadásra illetékesebbnek a már említett, az akkori 2. körzet jelöltjét, dr. Gallai Istvánt tartja.
- 69 GALLAI István: *Mi történt a KDNP-ben Kaposváron? A Kereszténydemokrata Néppárt Kaposvári Alapszervezete Kaposvár, 1998. március 24. 1.*
- 70 MAGYAR i. m. 2010. *Beszélgetés Börczi Miklóssal... 6.*
- 71 MAGYAR i. m. 2011. 61.
- 72 Bővebben erről MAGYAR i. m. 1997. 2. Idézet belőle: „Én Nagyatád és Barcs, azaz a 6. számú választási körzetben indultam a Somogyi Keresztény Koalíció, azon belül a Szent Korona Társaság képviselőjelöltjeként. (...) Ilyen választási kapcsolatból adódott ismeretségünk dr. Lábady Miklóssal Barcon, s ezért alakult meg legelőször a KDNP barcsi városi szervezete, amelyet Börczi Miklóssal ketten hoztunk létre.”
- 73 Dr. Gallai „aktivitására jellemző volt, hogy a budapesti pártközpontot több beadvánnyal megkereste, amelynek a lényege az volt, hogy az ő közgazdaságtudományi szaktudása nem érvényesül (...). Ezekről mindig Keresztes Sándor vagy Ugrin Emese révén értesültünk.” MAGYAR i. m. 1997. 2–3.
- 74 „Az így kialakult helyzet több, mint érdekes volt. A helyi papság a háttérből irányította az embereit. (...) Az alakuló ülés előtt pár nappal a múzeumi

- irodamban megjelent egy kisebb küldöttség, akik Börcki Miklósnak kérdéseket tettek fel, pl. 'járatja-e a gyermekeit hittanra?' Jacsó Győző megkérdezte még Börckitől azt is 'hogymit jelent az, hogy keresztény?' Látszott, hogy ennek a körnek nincs még a bizalma íranta. Azzal is „büntették” a KDNP itteni kibontakozását, hogy dr. Rumszauer János vezetésével eljöttek az alakuló ülésre, de nem léptek be a pártba, hanem csak szó nélkül hazamentek.” MAGYAR i. m. 1997. 3.
- 75 „Olyan kevesen voltunk, hogy csak ideiglenes jelleggel tudtuk kiállítani a városi vezetőséget. Úgy kértük fel városi vezetőnek dr. Gallai Istvánt, dr. Posza Ferencet és Szabó Lajost.” (Az utóbbi csak úgy vállalta el ezt, „ha Garbera István is helyet kap a szervezetben!”) MAGYAR i. m. 1997. 4.
- 76 MAGYAR i. m. 1997. 4. Kutas és Somogyszob biztatásunkra önerőből egy 15-20 fős KDNP csoportot hozott létre. Dr. Gara István és Kovács Géza ugyancsak ebben az időben alakított Nagyatádon KDNP szervezetet.
- 77 MAGYAR i. m. 1997. 4. Távollétében – Börcki Miklós javaslatára – lett pártügyész dr. Csákabonyi Rómeó. Az utóbbinál a teremben morgogás, nemtetszés volt!
- 78 Ugrin Emese aláírásával egy megbízólevelet is kaptam az USA-ban és a Kanadában májástól esedékes látogatásomhoz a párt ügyeinek hivatalos ismertetésére és a támogatók szervezésére.
- 79 Erre az ott készített jegyzőkönyv mellett tanú Börcki Miklós országos intézőbizottsági tag, aki a keszthelyi Festetics kastély nagytermében tartott két napos megbeszélésen részt vett. Börcki a jelölésével az éjszaka kellős közepén keresett meg telefonon. MAGYAR i. m. 2010. *Beszélgetés Börcki Miklóssal... 8/A.*
- 80 Idézet az utam előtt neki írt levelemből: „Közben a Kereszténydemokrata Néppárt megyei vezetője lettem és így olyan minőségben is kaptam megbízásokat. Kérlek, hogy kalkuláljátok be ezt is, mert ilyen jellegű előadásokat, tárgyalásokat is kell tartanom. MAGYAR Kálmán: *Amerikai utam 1990-ben, Dokumentumok 51. Radics Gézának Chicagóba 04. 23-án írt levelem.* (Továbbiakban: MAGYAR 1990, Dokumentumok.)
- 81 A budapesti ügyvédi kamara forradalmi bizottsága megválasztásánál, 1956. október 29-én „az első felszólaló Lácza Ervin volt”. KAHLER Frigyes: *Jogállam és diktatúra. Tanulmányok és előadások.* Kairosz Kiadó, 2005. 61./23. jegyz.
- 82 MAGYAR i. m. 2011. 52./17. jegyz. Di Gioia Éva azt írta nekem: „Erdélyért harcolok: tüntetéseket szervezek, a képviselőházban „előszobázok”, hogy Amerika közvéleményét a román népirtó politikára irányítsam.” (MAGYAR i. m. 1990. Dokumentumok 45.)
- 83 Hajdú Németh Béla, mint a New Brunswick-i Magyar Atléta Club elnöke igen sokat segített nekem és a pártomnak.
- 84 Nem volt egyszerű a dolgom, mert a New York-i Magyar Ház elnöke, Harkay Róbert még azt is megtiltotta tagjainak, hogy Hóka Ernő elnökkel és fivérével Mihállyal, a párt főtitkárával kapcsolatot tartsanak. Így, aki Hókáékkel kapcsolatba került (köztük én is!) a Harkay-féle tiltó rendelkezés miatt egyáltalán nem szerepelhetett a Magyar Házban. Az említett diszkrimináció miatt tiltakoztam én is, amikor levelemben megírtam ezt: „hangsúlyozom, hogy mint pártelnök minden külföldi magyar emberrel, egyesülettel, párttal találkozni kívánnék. Különösen olyanokkal, akik a keresztény Magyarorszáért és annak népéért valamit tenni, netán segíteni kívánnának”. (Kiváltképp azért is, mert erre írásos megbízásom volt az Országos Pártvezetőségtől.) – Idézet a Látzay Ervinnek 1990. április 23-án írt levelemből. (MAGYAR i. m. 1990. Dokumentum 56.)
- 85 Az ő révén kerülhettem baráti kapcsolatba az ugyancsak kiváló történésszel, dr. Szilassy Sándor glassboroi egyetemi könyvtárigazgatóval. Vitéz püspökkel járhattam közel egy évtizeden keresztül a New York-i egyházkerületi református papi- és esperesi gyűlésekre is.
- 86 Úgy éreztem, megismerhettem egy, a kívül-belül a Kossuth Lajos által már a római birodalomhoz hasonlított, hihetetlenül gazdag amerikai világot. Ld. MAGYAR Kálmán: *A honfoglalás és az Árpád-kor régészeti emlékei...* (Nemzeti Történelmünk I. Jubileumi kötet), Kaposvár, 1993. 164–174.) című könyvem pár gondolatát.)
- 87 MAGYAR i. m. 1993. 167–173. Paposi professzor tanítványaként keresett fel Somogyban a babócsai kutatásaimnál Ms. Franziska Hergenrader (The University of Clarion in Pennsylvania) a koreai-magyar kapcsolatok kutatója
- 88 Itt is találkozhattam más somogyiakkal, például dr. Varjú László orvossal, 56-os menekülttel. Ohio államban Akronban alakított ki egy magyar „Pantheon” – egy másik magyar, az ugyancsak 56-os menekült Dömötör Tibor református püspök.
- 89 Itt feleségem nővére, Molnár Éva és férje, Molnár Tibor fogadtak, valamint az ugyancsak feleségem közeli rokona, bátyja, az 56-os menekült Hrotkó Csaba és Emőke
- 90 MAGYAR i. m. 2011. 52./18. jegyz. Az ottani bencés szerzetes, Hites Kristóf szervezésében megbeszélést folytattam a helyi közösség két fontos emberével, a Pásztor László-féle AMOSZ vezetőségi tagjaival.
- 91 Villányi Miklós – már a többi, a még elő Demokratá Néppárti képviselőhöz hasonlóan – automatikusan a KDNP tagja lett. Villányi Miklóssal még egyszer, 1993-ban Vancouverban újra találkoztam. 1994-ben, a Kaposvárra vissza-települése után hamarosan meghalt.
- 92 MAGYAR i. m. 1990. Dokumentumok 28.
- 93 MAGYAR i. m. 1990. Dokumentumok 3–8. A

- somogyi gyökerekkel is rendelkező Egyed Attila egy MDF csoportot vezetett. Egyed Attila is 56-os volt. Az edmontoni Ujvárosy István, Pungur József tiszteletes és felesége, valamint a nem 56-os „újjak” között is kiemelkedőt alkotott Hajdú Lajos szobrász. Ők a Corvin History Society vezetői voltak. Mindkét városban ekkor már több MDF szervezet is létezett.
- 94 Az összeszedett tagdíjakat késő ősszel adta át nekem Kaposváron Kolonits György, az ottani szervezet pénztárosa. Ez a pénz később – Garbera István KDNP titkár által – az OTP-nél nyitott KDNP-s devizaszámlára került.
- 95 MAGYAR i. m. 1997. 6.
- 96 Lásd jelen tanulmány MDF Belvárosi Szervezetéről szóló fejezet 51. jegyzetét, az Ébresztő újságban megjelent hirt.
- 97 MAGYAR i. m. 1997. 5. Torkos Tamás somogyvári és Szilágyi János barcsi pártvezetők a régiiek voltak.
- 98 Börzsi a családjával együtt Balatonföldváron (?!), egy általa bérelt éttermet vezetett.
- 99 MAGYAR i. m. 1997. 5–7.; MAGYAR i. m. 2010. 8–8/A.. *Beszélgetés Börzsi Miklóssal...*
- 100 Számomra akkor is inkább a szakmai és nem a politikai karrierem alakulása volt a döntő. Többen is segíteni akartak ezen a helyzeten; ez derülhet ki Sándorfy György országgyűlési képviselő által, 1990. július 28-án nekem írt levélből is: „Az elmúlt hét végén a koalíciós értekezleten együtt voltam Lukács Miklós államtitkárral (...), kértem a segítségét. Említettem neki, hogy Ugrin Emesétől is kaphat információt. (...) A hét közepén ismét beszéltem Lukáccsal a Parlamentben, amikor közölte velem, hogy Emesétől is jó információt kapott.”
- 101 A külhoniak is többször megkerestek telefonon, illetve személyesen a különböző ötleteikkel. Nagyon hasznos volt többek között a Los Angeles-i Hrotkó Emőkének a Lábodon plébánosként működő rokonával, Dudás Rudolffal kapcsolatos információja.
- 102 Szabados Péter a kaposvári városi és a megyei szervezet, Szikra Péter az FKGP és én a KDNP megyei szervezetének az elnökeként vettünk részt ezen a tájékoztatón. Megtudtuk tőle, hogy ezek a kérdések nemcsak az MDF képviselőcsoportja, hanem június 11-től már a kormány körében is napirenden vannak. Ezekre további forrás: SZÜCS i. m. 1998. 28.
- 103 Ld. jelen tanulmány 63. jegyz. Elek Dezső, a balatonföldvári városi tévé hírszerkesztője megígérte, hogy megküldi a kötcsei találkozóról készített filmjének egy másolatát, míg a találkozó egyik szervezője, Vörös Gyula a megbeszélés leírását ígérte meg, sajnos mindkettő esetében már több éve hiába.
- 104 *Somogyi pártpaktum a komcsiveszély ellen. Somogy megcsinálta a saját koalícióját.* Reform 1990. július 27. 10., 12. (Továbbiakban: Reform i. m. 1990. 12.)
- 105 Reform i. m. 1990. 12.
- 106 A 2013. március 31-én a szerzőnek írt e-mail levele, 3. Kristóf Csaba 1989. október közepétől 1990. január közepéig volt választmányi tag. Ld. KRISTÓF i. m. 2013. 1–7.; ill. róla megjelent: *Tiszta lappal.* Szerk. BOZÓKI András, Bp., 1992. 247.
- 107 KRISTÓF i. m. 2013. március 31-i levele szerint Deutsch „űg szavaztatta meg, hogy elment a közeli kollégiumba, hogy »Gyertek lányok! Segítetek!« és hozott kb. 200 tinit, akik mindent megszavaztak. Ennek hatására a korábban a kaposvári csoport meghatározó emberei (...) mind kiléptek a Fideszből...”
- 108 KRISTÓF i. m. 2013. 5. Egyik oka az volt, hogy „Deutsch üvöltve közölte a somogyi fideszesekkel egy rendezvényen, hogy amíg engem ki nem rúgnak, addig Somogy nem fog egy fillér támogatást sem kapni”.
- 109 VÖRÖS Gyula: *Fidesz – Dr. Vörös Gyula visszaemlékezése (javított változat)* Kézirat, Kaposvár, 2012. 13.
- 110 VÖRÖS i. m. 2012. 13.
- 111 VÖRÖS i. m. 2012. 15.
- 112 KRISTÓF i. m. 2013. 3.
- 113 Ld. jelen tanulmányunk MDF Belvárosi Szervezetének a rövid működéséről szóló 50. jegyzetét.
- 114 *Reform* i. m. 1990. 12.
- 115 *Reform* i. m. 1990. 12.
- 116 MAGYAR i. m. 1997. 3. Hiába álltak többen melém a vitában, Garberát nem lehetett az SZDSZ-szel való koalíciós indulástól eltéríteni.